

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Пігуля Євгенія Ігоровича на тему «Трансформація ринку праці в контексті забезпечення економічної безпеки держави», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Характеристика особистості здобувача

Пігуль Євгеній Ігорович у 2019 році за спеціальністю «Фінанси і кредит», освітній рівень «Бакалавр»; у 2019 році закінчив Сумський державний університет за спеціальністю «Переклад», освітній рівень «Бакалавр»; у 2020 р. за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування», освітній рівень «Магістр»; у 2021 р. за спеціальністю «Економіка», освітній рівень «Магістр». З 2021 по 2025 рр. був здобувачем наукового ступеню доктора філософії в Сумському державному університеті за спеціальністю 051 «Економіка» на кафедрі економічної кібернетики. З 2022 року і по сьогодні здійснює наукову діяльність на посаді молодшого наукового співробітника на держбюджетних темах у Сумському державному університеті.

Тему дисертації у останній редакції затверджено на засіданні Вченої ради СумДУ (протокол № 4 від «14» листопада 2024 р.).

За час навчання в аспірантурі Пігуль Є. І., зарекомендував себе сумлінним, відповідальним та високопрофесійним науковцем. Опанував та оволодіва сучасними методами наукових досліджень.

Прийняв участь у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи» (22–24 листопада 2021 року, Суми), XX міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів і студентів: Черкаський державний технологічний університет (23 листопада 2023 р. Черкаси), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України» (4-5 грудня 2023 р., Суми), Міжнародній науково-практичній конференції «Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії» (17-19 травня 2023 року, Суми), VI міжнародній науково-практичній конференції (18 квітня 2024 р., Чернівці), Міжнародній науково-практичній конференції «Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії» (27-29 травня 2024 року, Суми), X Міжнародній міждисциплінарній науковій конференції «Social Development Towards Values Ethics – Technology – Society» (24.09–26.09.2024, м. Глівіце, Польща).

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 12 наукових працях, зокрема 5 статей у наукових фахових виданнях України, 7 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних конференцій.

Об'єктом дослідження у дисертаційній роботі Пігуля Є. І. є економічні відносини, що виникають між суб'єктами ринку праці в процесі його трансформації в контексті забезпечення економічної безпеки держави. Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та науково-методичний інструментарій функціонування та оцінювання ринку праці як чинника забезпечення економічної безпеки держави. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретичних засад та науково-методичних підходів щодо розвитку ринку праці в умовах трансформаційних змін в контексті забезпечення економічної безпеки держави.

Актуальність теми

Сучасні трансформаційні процеси в економіці України, зумовлені глобалізаційними викликами, інтенсивною цифровізацією та повномасштабною збройною агресією з боку РФ, спричиняють істотну перебудову національного ринку праці. Воєнні дії, руйнування виробничої інфраструктури, масштабна внутрішня та зовнішня міграція, зростання тіньової зайнятості, а також посилення регіональних диспропорцій у зайнятості й доходах населення стали детермінантами глибоких змін у структурних, функціональних і регуляторних параметрах ринку праці. Зростання безробіття, втрата кваліфікованого трудового потенціалу супроводжуються поглибленням соціальної нерівності, звуженням податкової бази та ослабленням інститутів соціального захисту. Сукупна дія цих факторів безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки держави, знижуючи її здатність ефективно протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, зокрема у сфері виробничої спроможності, фінансової стабільності та мобільності робочої сили.

В умовах комплексної нестабільності ринок праці слугує не лише індикатором соціально-економічних процесів, а й відіграє стратегічну роль як системоутворювальний елемент, що забезпечує соціальну стійкість, сталий розвиток національної економіки та зміцнення державної безпеки. Відтак формування сучасної, адаптивної та інклюзивної моделі функціонування ринку праці, здатної відповідати на комплекс поточних і прогнозованих викликів, є передумовою збереження людського капіталу, підвищення продуктивності праці, фінансової рівноваги та ефективного посткризового відновлення економіки. У цьому контексті пріоритетного значення набувають наукові дослідження, орієнтовані на вивчення трансформацій ринку праці, виявлення ключових детермінант його структурної перебудови, просторової асиметрії та адаптаційної динаміки в умовах системних криз. Розроблення концептуально та методологічно обґрунтованих підходів до управління ринком праці на засадах збалансованості та інклюзивності повинно стати базисом для формування стратегій довгострокового забезпечення економічної безпеки держави.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами

Дисертаційне дослідження відповідає пріоритетним напрямам наукових досліджень Сумського державного університету, зокрема у межах теми «Соціально-економічні виклики в умовах цифровізації суспільних відносин, (номер державної реєстрації: 0121U114364) увійшли пропозиції щодо

удосконалення науково-методичного підходу до оцінювання стану ринку праці; у межах теми «Інноваційні драйвери зростання макроекономічної стабільності країни» (номер державної реєстрації: 0121U114396) увійшли результати дослідження теоретичних та практичних аспектів стану та розвитку ринку праці в контексті забезпечення економічної безпеки держави.

Особистий внесок здобувача у виконання дисертаційної роботи

Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Положення і результати, винесені на захист дисертаційної роботи, отримані здобувачем особисто. Серед них: самостійно виконане дослідження теоретичних засад функціонування ринку праці; узагальнено еволюційні концепції розвитку ринку праці та систематизовано основні етапи трансформації ринку праці; проаналізовано тенденції розвитку вітчизняного і світового ринку праці в умовах трансформаційних змін; досліджено взаємозв'язок між економічною безпекою держави та ринком праці; розроблено науково-методичний інструментарій оцінювання стану вітчизняного ринку праці; розроблено методологічні засади оцінювання безпекового рівня ринку праці України в системі забезпечення економічної безпеки держави; проведено кластерний аналіз для визначення регіональних трансформації ринку праці в умовах воєнного стану; розроблено концептуальну схему розвитку ринку праці як чинника економічної безпеки держави; розроблено дорожню карту збалансованого розвитку вітчизняного ринку праці в контексті забезпечення економічної безпеки держави. Дисертантом разом із науковим керівником проведено узагальнення одержаних результатів дослідження, сформульовано основні положення та висновки.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, що сформульовані в дисертації

Дисертаційне дослідження Пігуля Євгенія Ігоровича виконано на високому методичному рівні з використанням комплексу сучасних методів дослідження. Основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, логічно випливають з одержаних результатів та є достатньо обґрунтованими. Вони відповідають поставленій меті та завданням дослідження. Чітко структуровано основні напрямки дослідження, зокрема питання систематизації понятійно-категоріального апарату «ринок праці», «економічна безпека держави», «ринок праці в контексті забезпечення економічної безпеки держави» та «безпековий рівень ринку праці»; узагальнено функції ринку праці та факторів впливу на нього в умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану; розроблено структурно-логічну схему ринку праці, концептуальну схему розвитку ринку праці, дорожню карту збалансованого розвитку вітчизняного ринку праці як чинника забезпечення економічної безпеки держави; визначено напрями структурної трансформації ринку праці в довоєнний період та в умовах воєнного стану. Результати експериментальних та теоретичних досліджень доповідались та обговорювались на міжнародних науково-технічних конференціях, а також опубліковані в наукових фахових

виданнях. Про достовірність отриманих результатів свідчить їх взаємоузгодженість і позитивні результати економіко-математичного моделювання.

Наукова новизна результатів

В дисертаційній роботі отримано нові наукові результати.

Вперше запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання безпекового рівня ринку праці як складової економічної безпеки держави. Підхід базується на формуванні системи взаємопов'язаних індикаторів і розрахунку інтегрального показника методом зваженого підсумовування. Це дало змогу оцінити безпековий рівень ринку праці на різних етапах його розвитку, виявити критичні загрози, ідентифікувати деструктивні тенденції та визначити пріоритети державної політики у сфері регулювання зайнятості, зокрема в умовах воєнного стану й під час післявоєнного відновлення.

Удосконалено методичні засади до оцінювання регіональних змін на ринку праці в умовах воєнного стану, що базується на використанні кластерного аналізу, який дає змогу згрупувати адміністративні центри України за динамікою змін податкових надходжень до зведених місцевих бюджетів; класифікацію факторів впливу на ринок праці за рядом ключових ознак (походження, сфера дії, характер, часовий горизонт, масштаб, спрямованість і керованість) із урахуванням їх трансформації в умовах воєнного стану, що дозволяє комплексно оцінити ризики, пов'язані з війною, регіональними диспропорціями та соціально-економічною нестабільністю; методичний підхід до обчислення інтегрального показника стану ринку праці, що дозволило систематизувати параметри функціонування ринку праці, визначити критичні значення індикаторів і сформувати аналітичну базу для адаптації до трансформаційних змін; систематизацію функцій ринку праці шляхом поділу їх на базові та трансформаційні і даний підхід враховує новітні виклики й чинники розвитку ринку праці, пов'язані з глобалізацією, технологічними змінами, екологічними та демографічними зрушеннями, а також із загрозами безпеці.

Набуло подальшого розвитку періодизація становлення та розвитку вітчизняного ринку шляхом виокремлення шести етапів, які відображають особливості трансформаційних змін під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників (соціально-економічних криз, політичних змін, глобалізації, цифровізації, демографічних зрушень і воєнних подій), що дало змогу окреслити напрями його структурної перебудови у довоєнний період та в умовах воєнного стану; класифікація важелів впливу на ринок праці шляхом виокремлення групи важелів, спричинених воєнним станом, що дозволило обґрунтувати необхідність постійного інституційного та нормативно-правового врегулювання для адаптації політики зайнятості до нових умов; формування дорожньої карти збалансованого розвитку вітчизняного ринку праці в контексті забезпечення економічної безпеки держави, яка відображає ключові проблеми функціонування ринку праці у розрізі демографічних, соціально-економічних, інноваційно-технологічних чинників з виділенням

системи практичних заходів щодо подолання і нейтралізації виявлених викликів в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективах.

Практичне значення отриманих результатів

Усі теоретичні розробки дисертації автор довів до конкретних алгоритмів із використанням запропонованих методологічних підходів до оцінювання стану ринку праці та його безпекового рівня.

Положення дисертації доведено до рівня практичних рекомендації, що можуть бути використані: органами державної влади та місцевого самоврядування – під час формування стратегічних і нормативно-правових документів, спрямованих на удосконалення політики зайнятості, відновлення функціонування ринку праці в умовах воєнного стану й післявоєнного відновлення, а також при розробленні інструментів забезпечення економічної безпеки на макро- та мезорівні; Державною службою зайнятості України – для аналітичного супроводу управлінських рішень з урахуванням інтегральних індикаторів стану ринку праці та його безпекового рівня, а також для розроблення програм стимулювання зайнятості на регіональному рівні.

Отримані наукові результати досліджень у вигляді інформаційного та методичного забезпечення впроваджено в навчальний процес Сумського державного університету.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях, персональний внесок здобувача

Основні положення дисертації викладено в 12 наукових працях, зокрема, в 5 статтях у наукових фахових виданнях України, 7 публікаціях у збірниках матеріалів міжнародних конференцій. Сукупність усіх публікацій відображає викладені в дисертації результати дослідження, що відповідає вимогам п. 8, 9 вимог до присудження ступеня доктора філософії «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 22 січня 2022 року.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

[1] Pihul N., Pihul Ye. Corruption as a Threat to Economic Security of Ukraine. Міжнародний науковий журнал «Механізм регулювання економіки». 2022. № 3-4 (97-98). С. 98-104. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.17> (0,50 друк. арк.).

[2] Пігуль Н., Дехтяр Н., Пігуль Є. Сучасні тенденції розвитку ринку праці в контексті економічної безпеки держави. Вісник СумДУ. Серія

«Економіка». 2023. № 7(1). С. 44-54. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2023.1-05> (0,76 друк. арк.).

[3] Пігуль Н. Г., Пігуль Є. І. Економічна безпека держави: сутність та актуальні загрози. Бізнес Інформ. 2024. №7. С. 6–13. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-7-6-13> (0,47 друк. арк.).

[4] Боженко В. В., Пігуль Є. І. Ринок праці в умовах розвитку Суспільства 4.0 та Суспільства 5.0. Актуальні питання економічних наук. 2024. № 3-4. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14176457> (0,44 друк. арк.).

[5] Пігуль Є. І. Методичний підхід до оцінки ефективності функціонування ринку праці в Україні. Актуальні питання економічних наук. 2025. №10. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15314496> (0,53 друк. арк.).

[6] Pihul N., Pihul Ye. Economic security of the state in terms of digitalization. Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (22–24 листопада 2021 року). Суми: Сумський державний університет, 2021. С. 151-153 (0,13 друк. арк.).

[7] Пігуль Н., Пігуль Є. Забезпечення економічної безпеки держави. Актуальні проблеми фінансової системи України [Електронний ресурс]: матеріали XX міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів: Черкаський державний технологічний університет, 23 листопада 2023 р. Черкаси, 2023. С. 229-230. 243 с. Режим доступу: <https://er.chdtu.edu.ua/handle/ChSTU/4607>. С. 229-230 (0,1 друк. арк.).

[8] Пігуль Н. Г., Пігуль Є. І. Фактори впливу на економічну безпеку держави. Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред.: Л. Л. Гриценко, І. В. Тютюнник. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 7–9 (0,08 друк. арк.).

[9] Пігуль Н. Г., Пігуль Є. І. Роль цифрових інновацій у забезпеченні економічної безпеки держави. Міжнародна науково-практична конференція «Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії» (17-19 травня 2023 року). Суми : Сумський державний університет, 2023. С.80-81 (0,08 друк. арк.).

[10] Пігуль Є.І. Вплив ринку праці на сталий розвиток економіки України. Фінансові інструменти сталого розвитку економіки : матер. 6-ої міжнар. наук.-практ. конференції (Чернівці, 18 квітня 2024 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. С. 80-83 (0,16 друк. арк.).

[11] Пігуль Є. Вплив цифровізації у забезпеченні розвитку ринку праці. «Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії» : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 27-29 травня 2024 року / за заг. ред.: Л. Л. Гриценко, І. В. Тютюнник. Суми : Сумський державний університет, 2024. С. 117-118 (0,08 друк. арк.).

[12] Pihul N., Pihul Ye. The labour market in the context of the development of Society 4.0 and Society 5.0. Materials of the 10th International Interdisciplinary Scientific Conference «Social Development Towards Values Ethics – Technology – Society» (24.09–26.09.2024). Silesian University of Technology, Gliwice, Poland. P.88 (0,04 друк. арк.).

Наведені публікації містять результати безпосередньої роботи здобувача на окремих етапах дослідження, повною мірою відображають основні положення та висновки роботи. Авторська участь здобувача в опублікованих наукових працях погоджена зі співавторами.

Оцінка мови та стилю дисертації

Матеріали дисертації викладено українською мовою, послідовно за формально-логічною структурою з дотриманням наукового стилю написання.

Відповідність фаху

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 Економіка.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи Пігуля Євгенія Ігоровича на тему «Трансформація ринку праці в контексті забезпечення економічної безпеки держави», на наявність ознак академічного плагиату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Звідси можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Пігуля Євгенія Ігоровича за актуальністю проблеми, методичними підходами, обсягом, ґрунтовністю аналізу та інтерпретацією отриманих даних, повнотою викладу принципів наукових положень, науково-теоретичним та практичним значенням повністю відповідає вимогам п. 6 «Порядку присудження ступеня доктор філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а дисертант, з урахуванням виконання у повному обсязі освітньої складової освітньо-наукової програми та індивідуального плану наукової роботи, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Голова апробаційної ради
зі спеціальності 051 «Економіка»,
доцент кафедри економічної кібернетики
доктор економічних наук, професор

Антон БОЙКО